
NOVI ANTIČKI NALAZI IZ RIJEKE NERETVE NA PODRUČJU KOMINA

NEW ANTIQUITY FINDS FROM THE RIVER NERETVA IN KOMIN AREA

Tijekom 2018. i 2019. godine na rijeci Neretvi u mjestu Komin kraj Ploča Arheološki muzej Zadar napravio je rekognosciranje i sondiranje dna u dužini od 500 m radi izgradnje novog obalnog zida u Kominu. U članku se predstavlja metodologija rada i donosi detaljan pregled nalaza iz doba antike te katalog svih nalaza iz oba istraživanja.

Ključne riječi: Narona, Neretva, antika, amfore, plovni put

In 2018 and 2019, Archaeological Museum Zadar carried out surveying and trenching of a 500-meter-long section of the Neretva riverbed in the town of Komin near Ploče as a preparatory work for the construction of a new quay wall. This article presents the work methodology applied and a detailed overview of the finds dating back to antiquity; it also contains a catalogue of the finds from both excavations.

Key words: Narona, Neretva, antiquity, amphorae, waterway

UVOD

Od 17. do 27. travnja 2018. godine izvršeno je arheološko rekognosciranje rijeke Neretve u dužini od 500 m, od pozicije gdje započinje općina Komin u smjeru uzvodno. Razlog arheološkog pregleda bila je rekonstrukcija desnog obalnog zida rijeke i zatrpavanje dna u širini rekonstrukcije, koje provodi investitor Hrvatske vode d.d. U istraživanju su sudjelovali djelatnici Arheološkog muzeja Zadar (Dino Taras, Mario Radaljic, Hrvoje Manenica) i vanjski suradnik muzeja Vedran Dorušić. Mjesto privremene i trajne pohrane arheološkog materijala je Arheološki muzej Narona u Vidu kraj Metkovića.

Naknadno, tijekom siječnja 2019. godine izvršeno je i zaštitno arheološko istraživanje na istom području zbog većeg broja nalaza u površinskom sloju. U istraživanju su sudjelovali djelatnici Arheološkog muzeja Zadar (Dino Taras, Mario Radaljic, Ines Šelendić) i vanjski suradnici muzeja Vedran Dorušić i Đani Igljić. Tijekom obje kampanje stručnu i logističku pomoć osigurali su ravnatelj Arheološkog muzeja Narona mr. sc. Toni Glučina i restaurator istog muzeja Vedran Kundić.

KRATKI POVIJESNI KONTEKST

Dolina Neretve od prapovijesnog je vremena bila prometnica kojom se komuniciralo između istočne obale Jadrana i unutrašnjosti, i obrnuto. Tako se na nalazištima neolitičke (starčevačke) kulture srednje Bosne pojavljuje keramika ukrašena *a tremolo* ukrašenom, dok se u kasnom neolitu najvažnija trgovina odvijala dolinom Neretve prema unutrašnjosti, s butmirskom, vinčanskom i sopotskom kulturom.¹

Prvi podatak iz pisanih izvora o rijeci Neretvi jest onaj Pseudoskilaka sredinom 4. st. pr. Kr. Opisujući plovidbu niz istočnu obalu Jadrana i narode koji žive na njoj, spominje rijeku *Naron* i veliko jezero s otokom nakon ušća. Također navodi da je u tu rijeku mogla uploviti i grčka trijera do (gornjeg) emporija koji je bio udaljen od mora 80 stadija (udaljenost od oko 8 nM).² Sljedeći spomen rijeke Neretve nalazimo u jednom Teopompovu navodu koji prenosi Strabon, u kojem se spominje da u Naroni trgovci s Hija i Tasa prodaju svoju keramiku.³

Prvim mogućim kontaktom Rimljana s tim područjem smatra se ratni sukob iz 229. g. pr. Kr. kad se pod zapovjedništvom konzula Gneja Fulvija rimska mornarica sastavljena od oko 200 lađa sukobila s Ilirima oko *Isse*. Iliri (Ardiejci) se nakon poraza povlače u *Arbon*, *Narbon*, tj. u *Naronu*, kako donosi Polibije.⁴ Iako se ne može sa sigurnošću znati je li rimska mornarica tada uplovila u Neretvu, može se

INTRODUCTION

Between 17 and 27 April 2018, archaeological survey of a 500-meter-long section of the River Neretva was carried out, starting from the point where the Komin Municipality limit crosses the river upstream from Komin. The reason for the survey was the reconstruction of the right-bank quay wall and backfilling of the riverbed along the reconstruction area carried out by the investor of the works, Hrvatske vode d.d. The survey was done by Archaeological Museum staffers Dino Taras, Mario Radaljic and Hrvoje Manenica and external associate Vedran Dorušić. The finds are stored in Narona Archaeological Museum in Vid near Metković, some temporarily and some permanently.

Subsequently, in January 2019, an archaeological rescue excavation was carried out in the area because of the numerous archaeological finds in the surface layer. Archaeological Museum Zadar staffers Dino Taras, Mario Radaljic and Ines Šelendić and external associates Vedran Dorušić and Đani Igljić took part in the dig. Narona Archaeological Museum director Toni Glučina and restorer Vedran Kundić provided their expertise and logistical assistance in both campaigns.

A BRIEF HISTORICAL CONTEXT

Ever since prehistory, the Neretva Valley has been a waterway connecting Eastern Adriatic coast with its hinterland. Thus, the Neolithic Starčevo Culture sites in Central Bosnia contain pottery finds with *a tremolo* decoration. Also, in Late Neolithic, the most important trade along the Neretva Valley was the one with Butmir, Vinča and Sopot Cultures in the hinterland.¹

The River Neretva is first mentioned in a text by Pseudo-Scylax from the mid-4th century BC. Describing the navigation along Eastern Adriatic coast and the peoples living there, he mentions the river *Naron* and a great lake with an island in the vicinity of the river delta. He also says that a Greek trireme could sail up the river to the (upper) emporium located 80 stadia (approx. 8 nautical miles) from the sea.² The next mention of the River Neretva is found in Theopompus, as quoted by Strabo; it says that merchants from Chios and Thasos sell their pottery in Narona.³

The conflict of 229 BC, when the 200-ship-strong Roman fleet commanded by Consul Gnaeus Fulvius fought the Illyrians at *Issa* is believed to have been the first Roman contact with this area. After the defeat, the Illyrians (Ardieans) retreated to *Arbon*, *Narbon* (that is, *Narona*), as reported by Polybius.⁴ Although it is

1 H. Manenica 2012, 280.

2 Scylacis Cariandensis *Periplus*, c. 23–24.

3 Strabon *Geog.*, 7, 9.

4 Polybius *Hist.*, 11, 15.

1 H. Manenica 2012, 280.

2 Scylacis Cariandensis *Periplus*, c. 23–24.

3 Strabon *Geog.*, 7, 9.

4 Polybius *Hist.*, 11, 15.

Slika 1. Geografska lokacija rekognosciranja

Figure 1. Geographic location of survey

priređio / prepared by: D. Taras

pretpostaviti da se nakon tog sukoba pojavljuju rimski pomorci, vojnici i trgovci na neretvanskom području.⁵

Kako se izgled ušća i toka rijeke Neretve mijenjao tijekom povijesti prirodnim i antropogenim putem, današnji tok većim dijelom ne odgovara onom iz antičkog ili srednjovjekovnog doba. U Pseudoskilakovu *Periplu* spominje se jezero s otokom između ušća i emporija. Jezero spominje i Alberto Fortis u 18. st., navodeći da se otok u jezeru naziva Opuzen, koji u to vrijeme postaje trgovište.⁶ Pregledani dio Neretve pripada starom toku, u kojem promjene riječnog korita nije bilo (ravni potez rijeke) (Sl. 1).⁷

ISTRAŽIVANJE I METODOLOGIJA

Zona podvodnog arheološkog pregleda bila je duga 500 m i široka 20 m (širina od obale) gledajući uzvodno od istočnog ulaza u Komin. Temperatura rijeke bila je oko 12 stupnjeva. Jake struje, loša vidljivost (oko 1,5 – 2 m), kao i замуćenja uzrokovana ulaskom morske vode dnom korita rijeke, otežavali su dokumentiranje i fotografiranje pronađenih predmeta te tražili veću koncentraciju i pribranost od one koja je potrebna pri ronjenju u stajaćoj, bistroj vodi. Svaki ronilac u grupi bio je opremljen podvodnim skuterom, metrom i fotoaparatom. Zona zahvata bila je podijeljena na sektore dužine 100 m i širine 20 m radi lakšeg snalaženja i dokumentiranja (Sl. 2).

not certain that the Roman Navy sailed up the Neretva then, we can assume that Roman seafarers, soldiers and merchants started visiting the Neretva area after the battle.⁵

As the Neretva Delta and its course changed over time, both naturally and by human activities, most of its present-day course differs from the one in the antiquity or Middle Ages. In *The Periplus* of Pseudo-Scylax, a lake with and island between the river delta and the emporium is mentioned. Alberto Fortis also mentions the lake in the 18th century, specifying that the name of the island in the lake is Opuzen, which had by then become a market town.⁶ The surveyed part of the Neretva also belongs to its original course, which never underwent any changes (the river's straight section) (Fig. 1).⁷

EXCAVATIONS AND METHODOLOGY

The zone covered by the archaeological survey was 500 meters long and 20 meters wide (stretching from the riverbank towards the center of the stream), upstream from the eastern gateway to Komin. The water temperature was approx. 12 °C. Strong currents, poor visibility (approx. 1.5–2 m) and the turbidity caused by the penetration of sea water along the riverbed impeded the recording and photographing of the finds, requiring more concentration than when diving in stagnant, clear water. Every diver in the group had an underwater scooter, measuring tape and still camera. The area of the excavations was divided into 100×20 m sectors for easier orientation and recording (Fig. 2).

5 H. Manenica 2012, 282.

6 A. Fortis 2004, 237–243.

7 Ravni potez rijeke manje je podložan promjeni toka tijekom vremena.

5 H. Manenica 2012, 282.

6 A. Fortis 2004, 237–243.

7 Straight sections of rivers are less prone to changes of the course over time.

Slika 2. Podjela zone prema sektorima

Figure 2. Zone divided in sectors

priredio / prepared by: D. Taras

U svakom sektoru bila je postavljena glavna linija dužine 100 m, na 10 m od obale, između dva utega na dnu, s oznakama na svakih deset metara. Dubina linije varirala je između 6 i 7 metara. Utezi su na površini označeni bovama kako bi lokalno stanovništvo znalo da je istraživanje u tijeku. Položaj nalaza mjeren je mjernom trakom koja je razvučena od glavne linije (okomito na nju, prema obali ili sredini rijeke). Tako je dobiven točan položaj svakog predmeta izvađenog iz rijeke te je određena i koncentracija nalaza u zoni zahvata (Sl. 3).

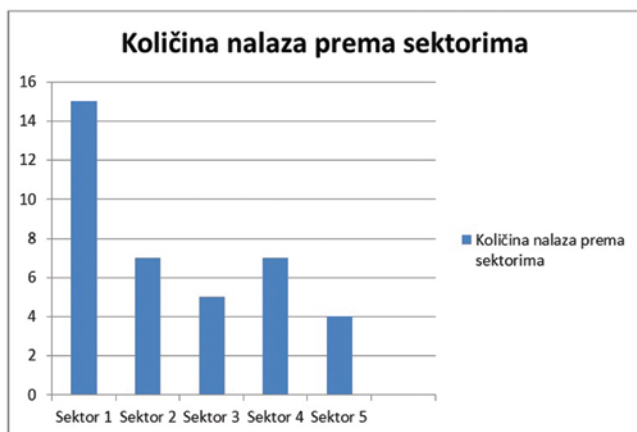
Veća koncentracija nalaza u sektoru 1 ukazivala je na moguću pojavu nalaza i u dubljim slojevima sedimenta. Većina nalaza izvađenih iz rijeke bila je položena na dno ili prekrivena malom količinom sedimenta. Takva situacija sugerirala je mogući lokalitet uzvodno od Komina. To je objašnjenje postalo vjerojatnije kad smo u razgovoru s lokalnim stanovništvom, koje poznaje hidrološku situaciju u Neretvi, saznali da zbog bujica i otapanja snijega u Bosni tok Neretve može biti snažan, kao što je bio tijekom nekoliko posljednjih godina. Također, prije građenja hidrocentrala na području Bosne i Hercegovine, rijeka je u Kominu mnogo češće imala snažan tok.

Podatci o prijašnjim rekognosciranjima i radovima uzvodno od zone zahvata ukazuju na mogući brodolom u Kominu, za što se veže poznata činjenica da su tijekom građevinskih

Ten meters from the riverbank, a 100-meters-long main line was stretched in every sector, 10 meters from the riverbank, between two weights on the riverbed, designating every 10-meter distance. The depth of the line varied from 6 to 7 meters. The weights were marked with buoys on the surface so that the locals would be aware of the ongoing excavations. The position of every single find before removing it from the river was established by stretching a measuring tape perpendicularly from the main line towards the riverbank or the center of the stream. It also helped establish the concentration of the finds within the excavation zone (Fig. 3).

The higher concentration of finds in Sector 1 indicated the possibility that some artifacts could also be found in deeper layers of the sediment. Most of the artifacts were found lying on the riverbed or covered with a thin layer of sediment. Such a situation suggested a possible site upstream from Komin. It became even more possible when the locals, who are familiar with the hydrological conditions of the Neretva, told us that the river stream can be very strong because of torrents and melting snow in the neighboring Bosnia (as has been the case in the past years). Before hydroelectric power plants were built in Bosnia-Herzegovina, the Neretva's stream in Komin was usually very strong.

The data obtained from earlier surveys and digs upstream from the excavation zone indicates a possible shipwreck in Komin (it is also known that two complete amphorae were found and removed from the site during the

Slika 3. Raspodjela nalaza prema sektorima

Figure 3. Distribution of finds by sectors

priredio / prepared by: D. Taras

radova odnesene dvije čitave amfore.⁸ Na tome je mjestu 2007. godine Smiljan Gluščević rekognoscirajući utvrdio veću količinu ulomaka amfora. Zbog loše vidljivosti tada nije bio utvrđen opseg površine na kojoj su se nalazili ulomci amfora.⁹ Prilikom pregleda tog područja 2018. godine zaista je utvrđena površina korita Neretve pokrivena ulomcima amfora. Nije primijećen ni jedan cjeloviti artefakt, a kako se taj dio rijeke nalazio izvan zone zahvata, rad u tom sektoru ostavljen je za buduće rekognosciranje čitavog korita Neretve u Kominu.

Osim amfora tipa Lamboglia 2 i Dressel 6A pronađen je i drugi keramički materijal datiran u širok vremenski raspon, od antike do novog vijeka, iako većina pripada ranoj antici (Sl. 4).

Nekoliko mjeseci kasnije obavljeno je zaštitno istraživanje na istom potezu. Prilikom istraživanja iskopano je 10 sondi dimenzija 2 × 2 m, kao i dva transekta postavljena okomito na tok rijeke, dimenzija 1 × 8 m. Stratigrafska situacija vrlo je slična u svim sondama i u transektima. Nakon početnog sloja debljine 10 – 25 cm, ispunjenog većim količinama organskih i anorganskih ostataka (recentni otpad – smeće), slijedi plitki sloj riječnog pijeska, debljine 5 centimetara. Nakon pješčanog sloja (koji nije prisutan u svim sondama) slijedi sloj kompaktnog sivog sterilnog mulja koji se teško kopa (Sl. 5).

Nalazi iz sondi su rijetki (4 kom.), keramički i pripadaju razdoblju antike. Riječ je o ulomcima grubih posuda manjih i većih dimenzija te o ulomcima amfora, koji su predani na desalinizaciju i trajnu pohranu u Arheološki muzej Narona u Vidu kraj Metkovića. Odsustvo nalaza logično je zbog prirode okoliša u kojem se istraživalo – rijeka odnosi sediment i nalaze, za razliku od nalaza koji leže u stajaćim

Slika 4. Amfora tipa Lamboglia 2 *in situ*

Figure 4. Lamboglia 2-type amphora *in situ*

foto / photo: D. Taras

construction work).⁸ In 2007, while carrying out a survey there, Smiljan Gluščević found a large quantity of amphora fragments. Poor visibility prevented him from establishing the area on which the fragments were scattered.⁹ The 2018 survey of the area confirmed that part of the Neretva's riverbed was covered with amphora fragments. No complete artifacts were discovered. As that part of the river was outside the excavation zone, that sector was left for future surveying of the entire Komin section of the Neretva riverbed.

Other ceramic material besides the Lamboglia 2 and Dressel 6A amphorae was found, belonging to a long period spanning antiquity and Modern Age, although most of it belongs to Early Antiquity (Fig. 4).

A rescue excavation was carried out on the same section a few months later. Ten 2×2 m trenches were dug and two 1×8 m transects were set perpendicular to the course of the river. The stratigraphic situation in every trench and transect is very similar. The initial layer (10–25 cm thick), filled with abundant organic and inorganic remains (recent waste – garbage), is followed by a shallow layer of river sand (5 cm thick). The sand layer is not present in every trench. After that follows a layer of compact gray sterile silt which is hard to dig (Fig. 5).

The trenches yielded only four finds – antiquity pottery. These are fragments of smaller and bigger coarse vessels and amphora fragments. They were all desalinized and stored permanently at Narona Archaeological Museum in Vid near Metković. Such a scarcity of finds is logical, given the environment surveyed: the sediment, together with the finds, gets washed away by the stream, unlike the finds in stagnant water bodies such as lakes. This factor is even

8 H. Manenica 2012, 284.

9 H. Manenica 2012, 284–285.

8 H. Manenica 2012, 284.

9 H. Manenica 2012, 284–285.

Slika 5. Iskopi sondi

Figure 5. Trenches

foto / photo: D. Taras

vodama poput jezera. Ta činjenica vjerojatnija je kad se zna da je Neretva prije izgradnje hidroelektrana u gornjem toku imala jake bujice nekoliko puta godišnje.

NALAZI

Najveći broj nalaza izvađenih iz zone zahvata u Neretvi pripada vremenu antike. Većina su nalaza manje ili više sačuvani komadi amfora (35 ulomka), jedan čep amfore, dva ulomka tegula, jedan gotovo cjeloviti keramički tanjur te ulomak grubog egejskog lonca i tave. Ostatak nalaza sastoji se od ulomaka amfora ili posuda koji su premaleni za određivanje tipa, stoga nisu navedeni u katalogu. Manji dio pronađenih nalaza datiran je u vrijeme srednjeg vijeka i kasnije.

Cjelovitiji primjerci amfora ili ulomci vratova s obodom i ručkama određeni su kao tip Lamboglia 2 prema obliku oboda¹⁰ i cijelog tijela, dok su amfore bez sačuvanog gornjeg dijela, prema obliku trbuha, pripisane tipu Lamboglia 2 ili Dressel 6A. Zbog oblika trbuha, tip Lamboglia 2 vjerojatnija je atribucija tih amfora, jer amfore tipa Dressel 6A

more emphasized by the fact that several strong torrents would take place in the upper reaches of the Neretva every year before the hydroelectric power plants were built.

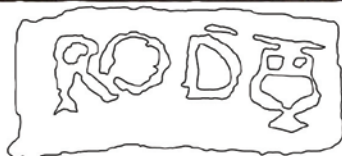
THE FINDS

Most of the finds from the excavation zone in the Neretva can be dated to antiquity. More or less preserved amphora fragments account for most of them (35 fragments); there is also one amphora lid, two roof-tile (tegula) fragments, one almost complete ceramic plate and a fragment of a coarse Aegean pot and pan. The remaining finds are fragments of amphorae or vessels too small for identifying their type, which is why they are not included in the catalogue. Some of the finds were dated to Middle Ages or later periods.

The more complete amphora specimens and fragments of necks with the rim and handles were identified as Lamboglia 2 type, based on the shape of their rims¹⁰ and their whole bodies. The ones without the upper part preserved were identified as Lamboglia 2 or Dressel 6A based

10 J. Horvat 1997, 63–67.

10 J. Horvat 1997, 63–67.

Slika 6. Pečat ROD na grlu amfore tipa Lamboglia 2

Figure 6. ROD stamp on neck of Lamboglia 2-type amphora

priređio / prepared by: D. Taras

imaju tendenciju prema vrećastom obliku tijela. Na obo-
du triju amfora sačuvani su radionički pečati: *ROD*, *PHIL* i
NICEP. Toj skupini nalaza pripada i čep amfore izrađen od
pažljivo lomljenog i zaglađenog ulomka trbuha amfore.

Pečat *ROD* s prikazom amfore (Sl. 6) nalazi se na obo-
du amfore iz Neretve koju prema obliku oboda svrstavamo
najvjerojatnije u tip Lamboglia 2.¹¹ Taj je pečat pronađen
na amforama tipa Lamboglia 2 tijekom zaštitnih istraživa-
nja u centru Pule.¹² Istraživanja su trajala deset mjeseci i re-
zultirala su otkrivanjem 1889 amfora u sloju koji je nastao
radi niveliranja i drenaže područja predviđenog za izgrad-
nju kompleksa javnog kupališta. Čak 1285 primjeraka pri-
pada tipu Lamboglia 2. Pečat *ROD* s prikazom amfore na-
đen je na kasnim varijantama amfora tipa Lamboglia 2, kao
i na prijelaznim oblicima prema tipu Dressel 6A.¹³ Cijeli sloj
nastao je u trećoj četvrtini 1. st. pr. Kr., tijekom 10 godina.

Pečat *NICEP* utisnut naopako (Sl. 7), nalazi se na obo-
du amfore iz Neretve koju prema obliku oboda svrstava-
mo najvjerojatnije u Lamboglia 2 oblik.¹⁴ Taj se pečat po-
javljuje u Puli na amforama tipa Lamboglia 2, u oblicima
NICE / *NICEPH*, označavajući obrtnika grčkog podrijetla
imena *Nicephorus*.¹⁵ Taj se pečat pojavljuje u sličnom obli-
ku i na nalazištu Dolani – Dubine u općini Čapljina u BiH,
utisnut naopako. Riječ je o lokalitetu na kojem je prona-
đen veći objekt koji je možda predstavljao gospodarsku
vilu, u kojem su pronađeni i ranosrednjovjekovni ukopi.¹⁶
U antičkom sloju nađeni su ulomci amfora tipa Lamboglia

11 J. Horvat 1997, 64, sl. 21 – A13.2, 66.

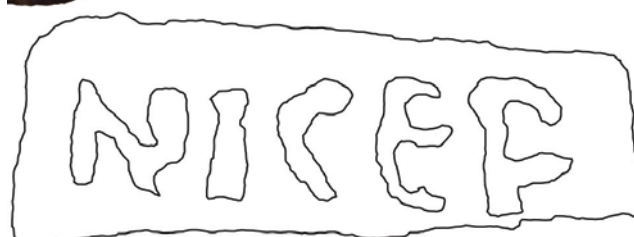
12 A. Starac 2007.

13 A. Starac 2007, 8.

14 J. Horvat 1997, 64, sl. 21 – A14B, 66.

15 A. Starac 2007, 2.

16 S. Vasilj 2012, 131–132.

Slika 7. Pečat NICEP na grlu amfore tipa Lamboglia 2

Figure 7. NICEP stamp on neck of Lamboglia 2-type amphora

priređio / prepared by: D. Taras

on their bellies. The shape of the belly makes it likelier that
they belong to Lamboglia 2 type because those of Dressel
6A type tend to have baglike bodies. The rims of three am-
phorae contain workshop stamps *ROD*, *PHIL* and *NICEP*. An
amphora lid made of a carefully broken and polished am-
phora belly fragment also belongs to this group of finds.

The *ROD* stamp, containing contours of an amphora
(Fig. 6), is found on the rim of a Neretva amphora that,
by the shape of its rim, most likely belongs to Lamboglia
2 type.¹¹ This stamp was found on the Lamboglia 2 type
amphorae during rescue excavations in downtown Pula.¹²
The excavations took six months and yielded 1,889 am-
phora finds in a layer created when the area was levelled
and drained prior to building of a public bathing place. As
many as 1,285 of these specimens belong to Lamboglia
2 type. The *ROD* stamp with contours of an amphora was
found on later subtypes of Lamboglia 2 amphorae and on
transitional forms to Dressel 6A type.¹³ The whole layer was
created in the third quarter of the 1st century BC, over a
ten-year period.

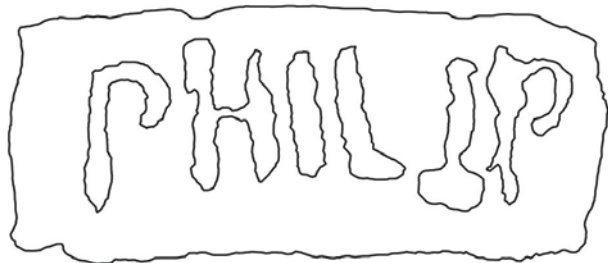
The *NICEP* stamp, imprinted upside down (Fig. 7), is
found on the rim of a Neretva amphora which, judging by
the rim, most likely belongs to Lamboglia 2 type.¹⁴ On the
Pula amphorae, this stamp is found on Lamboglia 2 type in
the forms *NICE* / *NICEPH*, indicating a potter of Greek origin

11 J. Horvat 1997, 64, fig. 21 – A13.2, 66.

12 A. Starac 2007.

13 A. Starac 2007, 8.

14 J. Horvat 1997, 64, fig. 21 – A14B, 66.

Slika 8. Pečat *PHILIP* na grlu amfore tipa Lamboglia 2

Figure 8. *PHILIP* stamp on neck of Lamboglia 2-type amphora

priređio / prepared by: D. Taras

2 i Dressel 6A, a na njima pozornost privlači pečat *NIC* s prikazom amfore.

Pečat *PHILIP* (Sl. 8) nalazi se na obodu amfore iz Neretve koju prema obliku oboda svrstavamo najvjerojatnije u Lamboglia 2 oblik.¹⁷ Ovaj se pečat u sličnoj inačici *PHIL(.F)* javlja u kombinaciji sa pečatom *KANI* na amfori tipa Lamboglia 2, na podvodnom lokalitetu Stanići – Čelina, koji su krapanjski spužvari otkrili u blizini Omiša šezdesetih godina prošloga stoljeća.¹⁸ U obliku *PHILI / PHILIP / PHILIPUS* javlja se na amforama nađenima u Puli, označavajući obrtnika grčkog podrijetla imenom *Philippus*.¹⁹ Pečat u obliku *PHIL* nađen je i na nekima od mnogih amfora Dressel 1 na lokalitetu Fos na ušću rijeke Rhone. Pečati se također javljaju i uzvodno od ušća te ukazuju na trgovački put. Autor članka o amforama iz Fosa smatra da su neke od amfora s pečatima iz Rhone pogrešno određene i da zapravo pripadaju tipu Lamboglia 2.²⁰ Nedaleko od prije spomenutog lokaliteta Dolani – Dubine, prilikom druge faze podvodnog arheološkog istraživanja lokaliteta Desilo – Hutovo blato, pronađen je velik broj ulomaka amfora tipa Lamboglia 2²¹

named *Nicephorus*.¹⁵ This stamp, impressed upside down, is also found at Domani – Dubine site near Čapljina, Bosnia-Herzegovina. It is a site where a major structure that could have been a *villa rustica* was found. It also contained some early medieval burials.¹⁶ The Roman layer contained fragments of Lamboglia 2 and Dressel 6A amphorae, with a stamp consisting of letters *NIC* and amphora contours.

The *PHILIP* stamp (Fig. 8) can be seen on the rim of a Neretva amphora that, based on the rim, can probably be classified as Lamboglia 2.¹⁷ A similar version of this stamp, *PHIL(.F)*, can be seen together with the stamp *KANI* on the Lamboglia 2 amphora found by the Krapanj Island sponge harvesters at the Stanići – Čelina underwater site near Omiš in the 1960s.¹⁸ The versions *PHILI / PHILIP / PHILIPUS*, indicating a Greek potter named *Philippus*, can be seen on the amphorae found in Pula.¹⁹ The *PHIL* stamp was also found on some of numerous Dressel 1 amphorae found at Fos site in the Rhone Delta. According to the author of an article on the Fos amphorae, some of the stamped amphorae from the Rhone have been wrongly classified; they actually belong to the Lamboglia 2 type.²⁰ In the vicinity of the abovementioned Dolani – Dubine site, during the phase two of the underwater archaeological excavations at the Desilo – Hutovo blato site, a large number of Lamboglia 2 amphorae were found.²¹ The rim on one of them contained the manufacturer's name. Although hardly legible, it can be interpreted as *PHIL.F*. This stamp is associated with the abovementioned stamp *KANI* – the rare cognomen *KANIS* associated with an inscription found at Tasovići near Čapljina, erected to commemorate Octavian's victory over Pompey.²²

A fragment of a neck with a handle probably belongs to an amphora of the flat-based Forlimpopoli type (typological concordance: Mid Roman 13 – Panella 41 – Peacock and Williams Cl. 42), as was determined on the basis of its morphological similarity with the said type (Fig. 9). The production of this amphora type began in Italy in the 1st century AD. It had several subtypes and the latest one of them was manufactured until the mid-3rd century AD. This amphora type is found at many sites on Eastern Adriatic coast.²³ The best known example are the ones on the looted shipwreck off the island of Ilovik, discovered in 1962. Its cargo consisted mostly of these amphorae.²⁴ The amphorae of Forlimpopoli type are found at many underwater sites: as part of cargo at Gušteransko off the island of Žirje

17 J. Horvat 1997, 64, sl. 21 – A14B, 66.

18 N. Cambi 1989, 315–317.

19 A. Starac 2007, 2.

20 A. Lindhagen 2009, 95–96, vidi još F. Olmer 2003.

21 V. Zmaić, I. Miholjek 2012.

15 A. Starac 2007, 2.

16 S. Vasilj 2012, 131–132.

17 J. Horvat 1997, 64, fig. 21 – A14B, 66.

18 N. Cambi 1989, 315–317.

19 A. Starac 2007, 2.

20 A. Lindhagen 2009, 95–96, see for more F. Olmer 2003.

21 V. Zmaić, I. Miholjek 2012.

22 V. Zmaić, I. Miholjek 2012, 179–180.

23 D. Romanović, S. Gluščević 2014, 155–156.

24 M. Orlić 1986.

Slika 9. Ulomak vrata s ručkom amfore tipa Forlimpopoli

Figure 9. Forlimpopoli type amphora – fragment of neck with handle

foto / photo: D. Taras

među kojima i jedan obod s pečatom proizvođača. Iako teško čitljiv, može se interpretirati kao *PHIL:F*. Taj se pečat dovodi u vezu s prije spomenutim pečatom *KANI*, tj. rijetkim kognomenom *KANIS* vezanim za natpis iz Tasovića kod Čapljine, podignut u čast Oktavijanove pobjede nad Pompejima.²²

Jedan ulomak vrata s ručkom vjerojatno pripada amfori ravnog dna tipa Forlimpopoli (tipološka konkordanca: Mid Roman 13 – Panella 41 – Peacock and Williams Cl. 42), što je određeno na osnovi morfološke sličnosti s navedenim tipom (Sl. 9). Riječ je o amfori koja se počinje proizvoditi na području Italije u 1. stoljeću. Proizvedena je u nekoliko podtipova, a najkasniji od njih proizvodi se do sredine 3. stoljeća. Ta je amfora čest nalaz na velikom broju lokaliteta istočne jadranske obale.²³ Najpoznatiji primjer tih amfora nalazi se na opljačkanom brodolomu kod otočića Ilovika, otkrivenom 1962. godine, gdje su one bile glavni teret.²⁴ Amfore tipa Forlimpopoli poznate su s mnogih podmorskih lokaliteta poput Gušteranskog kod otoka Žirja i rta Krbar na otoku Žutu gdje su pronađene u kontekstu tereta te kao pojedinačni primjerci na lokalitetima Unije, u uvali Krnica u Istri, na otoku Plavniku, u Jablancu, u uvali Javorna na otoku Lošinju, u uvali Čapljena kod Šibenika itd.²⁵

Amfora tipa Africana I A ima cilindrično tijelo. Obod je zaobljen i zadebljan izvana a zakošen je iznutra prema dolje. Ručke su okrugle, zaobljene, započinju ispod oboda i završavaju iznad ramena. Dno je u obliku kratke noge. Na lokalitetu je pronađen cjeloviti vrat s obodom i ručkama

Slika 10. Ulomak vrata s ručkom amfore tipa Africana I A

Figure 10. Africana I A-type amphora – fragment of neck with handle

foto / photo: D. Taras

and off Cape Krbar on the island of Žut and as individual specimens in Krnica Cove in Istria, on the island of Plavnik, in Jablanac, in Javorna Cove on the island of Lošinj, in Čapljena Cove near Šibenik etc.²⁵

The amphorae of Africana I A type have cylindrical bodies. Their rim is rounded and thickened on the outside and slanting downwards on the inside. The spherical handles begin underneath the rim and descend to the shoulder. The base is shaped as a short foot. A complete neck with the rim and handles was found at the site (Fig. 10). This type of amphorae is dated to the period between the late 2nd and the early 3rd centuries AD.²⁶ The sites on Eastern Adriatic coast with such finds include Fižine near Portorož, Rogoznica, Cape Gradina and Cape Ploče and off Borovac islet in western Paklinski Islands near Hvar.²⁷

Late Antiquity amphorae are represented with a single positively identified type at this site: Africana III C. The amphorae of Africana III C type have cylindrical bodies. Their rim is curved outward and slanting downwards on the inside. The oval-sectioned handles are almost vertical, beginning underneath the rim and descending to the upper part of the shoulder. The base is shaped as a long, tapering foot. A typical rim was found at the site (Fig. 11). This type of amphorae is dated to the period between the late 4th century AD and the first decades of the 5th century AD. It is often found in the present-day Spain, Southern France and Italy.²⁸

Late Antiquity / Byzantine finds are represented with a single specimen – a small fragment of densely-ribbed belly

22 V. Zmaić, I. Miholjek 2012, 179–180.

23 D. Romanović, S. Gluščević 2014, 155–156.

24 M. Orlić 1986.

25 M. Jurišić 2000, 20–21.

25 M. Jurišić 2000, 20–21.

26 M. Bonifay 2004, 107.

27 D. Vrsalović 1979, 383, type A.

28 M. Bonifay 2004, 122.

Slika 11. Obod amfore tipa Africana III C
Figure 11. Africana III C-type amphora – rim
foto / photo: D. Taras

Slika 12. Ulomak narebrenog trbuha amfore
Figure 12. Fragment of ribbed amphora belly
foto / photo: D. Taras

(Sl. 10). Taj je tip amfore datiran u vrijeme od kraja 2. do početka 3. st.²⁶ Na istočnoj jadranskoj obali nađene su u predjelu Fižina kod Portoroža, u Rogoznici, kod rta Gradi-
180 ne i rta Ploče te kod otočića Borovca na zapadu Paklinskih otoka kod Hvara.²⁷

Kasnoantičke amfore na lokalitetu zastupljene su s jednim sigurnim tipom: Africana III C. Amfora Africana III C ima cilindrično tijelo. Obod je izvana izvijen, a iznutra zakošen prema dolje. Ručke su gotovo okomite, eliptičnog presjeka, započinju ispod oboda i završavaju na gornjem dijelu ramena. Dno je u obliku duge noge koja se sužava prema kraju. Na lokalitetu je pronađen karakterističan obod (Sl. 11). Taj je tip amfore datiran u vrijeme kraja 4. st. i prvih desetljeća 5. st., a rasprostranjen je na područjima današnje Španjolske, juga Francuske i Italije.²⁸

Od nalaza koje smještamo u kasnoantičko / bizantsko vrijeme nađen je još samo jedan manji komad trbuha s gustim narebrenjem (Sl. 12), koji uz veliki oprez možemo povezati s amforama tipa Late Roman 2, koje su na području Egeje i Mezije datirane od 4. do 7. stoljeća.²⁹ Te amfore datiraju se na području današnje Francuske od sredine 5. do sredine 6. stoljeća.³⁰

Od grube egejske keramike sačuvana su samo dva ulomka – ulomak lonca i tave (Sl. 13). Riječ je o keramičkim oblicima koji su široko rasprostranjeni duž jadranske obale u doba antike (1. – 4. st.).³¹ Od podmorskih lokaliteta ta je keramika prisutna kao samostalni teret u brodolomima

(Fig. 12) which, with much caution, can be associated with Late Roman 2 amphorae, dated to the period between the 4th and the 7th centuries AD in Aegean and Moesian regions.²⁹ On the territory of the present-day France, these amphorae are dated to the period between the mid-5th and the mid-6th centuries AD.³⁰

Of the coarse Aegean pottery, only two fragments have been preserved – a pot and a pan fragment (Fig. 13). These pottery vessels were very common along the Adriatic coast in the antiquity (1st–4th centuries AD).³¹ As single-article cargo, such pottery is found in Izmetište and Viganj shipwrecks; as part of varied cargo, it is found at shipwreck sites Maharac and Veliki Školj.³² Without additional analyses of the ceramic material, it is hard to establish whether these were made locally or were imported.

Visually, the almost completely preserved sigillata plate with black gloss (Fig. 14) is closest to the sigillata type *Conspectus* 1.1 (typological concordance: Goudineau 1 – Pucci 3, 1–7 – Mazzeo 4).³³ This type is characterized by inconspicuous rim, slanting side walls and almost flat inner surface. The base rests on a slanting ring-foot. This type of plate is one of the earliest Italic sigillata vessels; its shape was borrowed directly from black-gloss pottery.³⁴ The earliest find of this type of vessel is the one from the Planier 3 shipwreck which, based on the amphorae stamps found there, was dated to the period preceding 47 BC. This type disappeared around 15 BC. Its production was centered

26 M. Bonifay 2004, 107.

27 D. Vrsalović 1979, 383, tip A.

28 M. Bonifay 2004, 122.

29 O. Karagiorgou 2000, 129–132, sl. 7.1: 1.

30 D. Pierri 2002, 86–88.

31 D. Taras 2014, J. Istenič 2000.

29 O. Karagiorgou 2000, 129–132, fig. 7.1: 1.

30 D. Pierri 2002, 86–88.

31 D. Taras 2014; J. Istenič 2000.

32 M. Jurišić 2000, 34–35.

33 E. Etlinger *et al.* 1990, 52.

34 A. Konestra 2016, 206.

Izmetište i Viganj, dok je kao dio tereta prisutna na lokalitetima Maharac i Veliki Školj.³² Jesu li rad lokalnih radionica ili uvoz, teško je utvrditi bez dodatnih analiza keramičkog materijala.

Gotovo cjelovito sačuvani sigilatni tanjur s crnim premazom (Sl. 14) izgledom je najbliži sigilatnom tipu *Conspiculus* 1.1 (tipološka konkordanca: Goudineau 1 – Pucci 3, 1–7 – Mazzeo 4).³³ Taj oblik krase neistaknuti obod, kose bočne stijenke i gotovo ravna unutrašnja površina. Dno je na zakošenoj prstenastoj nozi. Taj oblik tanjura ubraja se među najranije oblike italske sigilate, a oblik izravno preuzima iz keramike s crnim premazom.³⁴ Najraniji nalaz tog tipa posude dolazi s lokaliteta Planier 3, brodoloma koji je datiran prema pečatima na tamo pronađenim amforama u razdoblje do 47. g. pr. Kr., a prestaje se pojavljivati oko 15. g. pr. Kr. Proizvodnja je smještena na područje Italije i južne Galije.³⁵ U Italiji je potvrđena proizvodnja u Ivrei (*Eporideia*).³⁶ Na istočnoj jadranskoj obali taj je oblik izdvojen na Krku (*Porta Pisana*),³⁷ u Tiluriju,³⁸ Naroni³⁹ i Puli (Sv. Teodor).⁴⁰ Budući da se ovdje radi o keramici s crnim premazom, tanjur će najvjerojatnije pripadati toj keramici (tal. *ceramica a vernice nera*; engl. *black gloss pottery*; njem. *Schwarze Sigillata*) koja se proizvodila tijekom 2. i 1. st. pr. Kr. u središnjoj Italiji. Rijedak je nalaz na prostoru današnje Hrvatske, s jednim primjerkom s istraživanja na položaju Željeznički kolodvor u Sisku, iz augustovskog horizonta.⁴¹ Na području antičkog Magdalensberga nađen je ulomak

Slika 13. Ulomak tave i lonca grube egejske keramike

Figure 13. Fragment of pan and pot of coarse Aegean pottery

foto / photo: D. Taras

in Italy and Southern Gaul.³⁵ In Italy, its production was confirmed in Ivrea (*Eporideia*).³⁶ On Eastern Adriatic coast, this type was found on the island of Krk (*Porta Pisana*),³⁷ in Tilurium,³⁸ Naroni³⁹ and Pula (Sv. Teodor).⁴⁰ As the plate has a black coating, it probably belongs to the black-gloss pottery (Ital. *ceramica a vernice nera*; Ger. *Schwarze Sigillata*) manufactured in Central Italy in the 2nd and 1st centuries BC. It is rarely found in present-day Croatia: one such specimen is known from the Augustan horizon from the Sisak Railway Station excavations.⁴¹ A fragment resembling the one from the Neretva was found in Roman Magdalensberg, in the first layer dated to the period between 50 / 45 BC and 30 / 25 BC.⁴² It is also found at Eporedia site after 100 BC,⁴³ in Ancona at the turn from the second half into the first half of the 1st century BC⁴⁴ and in the Late Republican layer in Udine.⁴⁵ It is usually classified as belonging to the Lamboglia 5 or 7 types, which are very similar.⁴⁶

Two tegula fragments were also found at the site. Part of the *TI.PAN[IS]* stamp can be seen on one of them (Fig. 15). The

32 M. Jurišić 2000, 34–35.

33 E. Etlinger *et al.* 1990, 52.

34 A. Konestra 2016, 206.

35 E. Etlinger *et al.* 1990, 52.

36 A. Konestra 2016, 206.

37 A. Konestra 2016, 206.

38 Z. Šimić-Kanaet 2010, 21, kat. 276, T26.

39 M. Topić 2003, 189, 200–201, T. 3: 15–18.

40 A Starac 2014, 177.

41 I. Miletić Čakširan 2019, 59–60.

35 E. Etlinger *et al.* 1990, 52.

36 A. Konestra 2016, 206.

37 A. Konestra 2016, 206.

38 Z. Šimić-Kanaet 2010, 21, cat. 276, T26.

39 M. Topić 2003, 189, 200–201, pl. 3: 15–18.

40 A Starac 2014, 177.

41 I. Miletić Čakširan 2019, 59–60.

42 E. Schindler Kaudelka 2012, 327, 337, Pl. 2: 2.

43 L. Brecciaroli Taborelli 1988, 68–69, 81, Specie 2250.

44 L. Brecciaroli Taborelli 1997, 136, pl. 72: 190.

45 M. Fassano 1990, 106–111.

46 N. Lamboglia 1950, 146–148.

Slika 14. Sigilatni tanjur tipa *Conspectus* 1.1
Figure 14. Sigillata plate of *Conspectus* 1.1 type

foto / photo: D. Taras

nalik na neretvanski, u prvom sloju datiranom u razdoblje od 50. / 45. g. pr. Kr. do 30. / 25. g. pr. Kr.⁴² Javlja se i na lokalitetu Eporedia nakon 100. g. pr. Kr.,⁴³ u Anconi na prijelazu iz druge u prvu polovinu 1. st. pr. Kr.⁴⁴ i u kasnorepublikanskom sloju u Udinama.⁴⁵ Najčešće se taj oblik svrstava pod formu Lamboglia 5 ili 7 koje su dosta slične.⁴⁶

Na lokalitetu su nađena i dva ulomka tegula. Jedan od njih nosi dio pečata *TI.PAN[SI]* (Sl. 15). Ulomak je datiran u doba vladavine cara Tiberija (14. – 37. g. nove ere). Riječ je o proizvodu carske radionice, koji nalazimo na velikom broju lokaliteta duž jadranske obale, od Picenuma do južne Dalmacije. Tvornica tih tegula smješta se u deltu Pada, u područje južnije od ušća. Njezin smještaj potvrđen je nalazima deformiranih i nedovršenih tegula u Voghieri, od kojih jedna nosi pečat *Pansiana*.⁴⁷ Na pečatu ime cara *Ti(beri)* može, ali ne mora, biti odvojeno okomitom lečastom distinkcijom od natpisa *Pansiana*. Jednako tako, neka slova mogu biti spojena ligaturom.⁴⁸

(Napomena: Srednjovjekovni i novovjekovni materijal bit će obrađen u nekom od kasnijih članaka posvećenih tematici arheologije rijeke Neretve i pripadajućeg joj kraja).

ZAKLJUČAK

Arheološki materijal izvađen iz Neretve, koji pripada razdoblju antike, većim se dijelom sastoji od amfora. Najčešće su sačuvane kao tijelo bez vrata, ali sudeći prema obliku tijela

fragment is dated to the reign of Emperor Tiberius (14–37 AD). It is a product of an imperial workshop. It is found at numerous sites along the Adriatic coast, from Picenum to Southern Dalmatia. The plant where these tegulae were manufactured was located south of the Po Delta. Its location was confirmed by the finds of deformed and unfinished tegulae in Voghiera, one of which with the *Pansiana* stamp.⁴⁷ The emperor's name in the stamp, *Ti(beri)*, may or may not be separated from the letters *Pansiana* with a vertical lenticular distinction. Also, some letters may be ligated.⁴⁸

(The medieval and Modern Age finds will be analyzed in one of subsequent articles on the archaeology of the River Neretva and its surroundings).

CONCLUSION

The archaeological finds from the Neretva riverbed that belong to antiquity mostly include amphorae. Most of them have bodies, but lack necks. Based on their bodies and bellies, a large majority of them can be classified as Lamboglia 2 type (12 specimens). Four of them belong to Dressel 6A type; their bases with a robust, pointed foot have been preserved. For three specimens, it is hard to tell whether they belong to the former or the latter type; as their characteristics overlap, chances are they were manufactured during the period of transition from one type to the other.⁴⁹ Three fragments of the upper amphora parts, with the rims preserved, have stamps on them.

This category also includes an amphora lid found during a survey. It is a lid made of a broken and amphora belly fragment reshaped into a circular form.

Most of the antiquity finds can be dated to the 1st century BC and the early 1st century AD. During canal excavation work at the nearby Dobruška glavica site in the 1970s, twelve Roman amphorae were extracted. In the 1990s, in the vicinity of this site, also during canal excavation work, Roman pottery belonging to the period between the late 2nd century BC and the 1st century AD was found.⁵⁰ Records indicate that eight amphorae from Komin were bought by the Museum of Herzegovina. They probably belonged to Lamboglia 2 type and it is not impossible that they can be associated with the amphorae extracted from the Neretva during these excavations.⁵¹

Also, during the 2007 quay wall reconstruction work in Komin, two amphorae were illegally alienated, so that underwater section of the Neretva was subsequently surveyed. It was established that the riverbed contained

42 E. Schindler Kaudelka 2012, 327, 337, T. 2: 2.

43 L. Brecciaroli Taborelli 1988, 68–69, 81, Specie 2250.

44 L. Brecciaroli Taborelli 1997, 136, T. 72: 190.

45 M. Fassano 1990, 106–111.

46 N. Lamboglia 1950, 146–148.

47 I. Pedišić, E. Podrug 2007, 89.

48 I. Juras, F. Jurković Pešić 2016, 36.

47 I. Pedišić, E. Podrug 2007, 89.

48 I. Juras, F. Jurković Pešić 2016, 36.

49 A. Starac 2006, 89–90.

50 H. Manenica 2012, 283.

51 H. Manenica 2012, 283–284.

i trbuha, većina pripada tipu Lamboglia 2 (12 primjeraka). Tip Dressel 6A zastupljen je s četiri primjerka, uglavnom predstavljena dnom sa snažnom i zašiljenom nogom. Za tri ulomka amfora pripadnost tipu Lamboglia 2 ili Dressel 6A ne može se odrediti. Vjerojatno su amfore izrađene u doba prijelaza iz jednog tipa u drugi s obzirom na to da se karakteristike oblika preklapaju.⁴⁹ Tri ulomka gornjeg dijela amfora s obodom na sebi imaju sačuvane pečate.

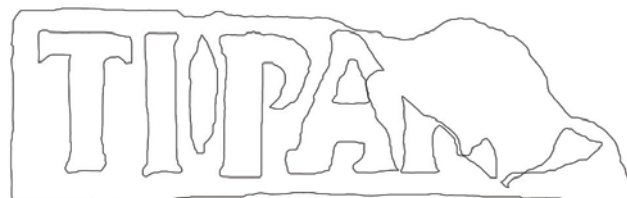
Ovoj kategoriji nalaza pripada i čep amfore, koji je također pronađen tijekom rekognosciranja. Riječ je o primjerku poklopca nastalog lomljenjem ulomka trbuha neke amfore u kružni oblik.

Najveći broj nalaza iz doba antike pripada 1. st. pr. Kr. i početku 1. st. poslije Krista. Na obližnjem lokalitetu Dobruška glavica, prilikom kopanja kanala (*jendečinja*) tijekom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, izvađeno je dvanaest rimskih amfora, a u neposrednoj blizini devedesetih je godina, također prilikom kopanja kanala, bila pronađena rimska keramika datirana u period od kraja 2. st. pr. Kr. do 1. st. poslije Krista.⁵⁰ Jednako tako, postoji i pisani trag o osam amfora iz Komina koje su otkupom završile u Muzeju Hercegovine. Te se amfore vjerojatno mogu pripisati tipu Lamboglia 2 pa nije nemoguće da su u vezi s amforama izvađenim iz Neretve tijekom ovog istraživanja.⁵¹

Nadalje, 2007. godine, prilikom radova na učvršćenju dijela rive u Kominu, ilegalno su odnesene dvije amfore pa je taj dio Neretve podvodno rekognosciran. Utvrđeno je da se na dnu korita rijeke nalazi velik broj amfora. Zbog loše vidljivosti nisu utvrđene granice rasprostiranja tih ostataka, a prema izvađenim ulomcima vjerojatno je riječ o tipovima Lamboglia 2 ili Dressel 6A.⁵²

Također, prilikom arheoloških istraživanja 2007. – 2011. godine na prostoru parka prirode Hutovo blato i donjeg toka rijeke Neretve⁵³ utvrđeno je nekoliko lokaliteta koji po nalazima odgovaraju razdoblju u koje spadaju amfore nađene u Kominu. Riječ je o lokalitetu Dubine u Doljanima kod Čapljine, na kojem je pronađen veći objekt koji je možda predstavljao gospodarsku vilu, u kojem su pronađeni i ranosrednjovjekovni ukopi.⁵⁴ Nedaleko od Doljana, prilikom druge faze podvodnog arheološkog istraživanja lokaliteta Desilo – Hutovo blato, pronađen je velik broj ulomaka amfora tipa Lamboglia 2.⁵⁵

Na osnovi svega iznesenoga, kao i na osnovi količine istovremenih lokaliteta u blizjoj okolici (Sl. 16), moguće je (s velikim oprezom) pretpostaviti postojanje brodoloma ili havarije koja se dogodila prilikom prijevoza tereta amfora u Naronu ili iz nje. Valja imati na umu da su sedimentiranje i hidrološki

Slika 15. Ulomak tegule s pečatom *TI.PAN*__
Figure 15. Roof tile fragment with *TI.PAN*__ stamp
priredio / prepared by: D. Taras

a large number of amphorae. Poor visibility prevented establishing the area on which the remains were distributed. Based on the retrieved fragments, they probably belonged to the Lamboglia 2 or Dressel 6A types.⁵²

During the 2007–2011 archaeological excavations at Hutovo blato Nature Park and Lower Neretva,⁵³ several sites were identified that, based on the finds, corresponded with the period of the Komin amphorae. One of this sites is Dubine in Doljani near Čapljina. A large structure – perhaps a *villa rustica* – was found there. It contained some early medieval burials.⁵⁴ Nearby Doljani, during the second phase of the underwater archaeological excavations at Desilo – Hutovo blato site, a large number of Lamboglia 2 amphora fragments were found.⁵⁵

Based on all the above and given the number of neighboring sites containing finds from the same period (Fig. 16), we can assume (with much caution) that a shipwreck or some other accident took place while transporting amphora cargo to Naronu or from it. We should keep in mind that the sedimentation and hydrological processes in the River Neretva differ from those

49 A. Starac 2006, 89–90.

50 H. Manenica 2012, 283.

51 H. Manenica 2012, 283–284.

52 H. Manenica 2012, 284–285.

53 S. Vasilj 2012.

54 S. Vasilj 2012, 131–132.

55 V. Zmaić, I. Miholjek 2012.

52 H. Manenica 2012, 284–285.

53 S. Vasilj 2012.

54 S. Vasilj 2012, 131–132.

55 V. Zmaić, I. Miholjek 2012.

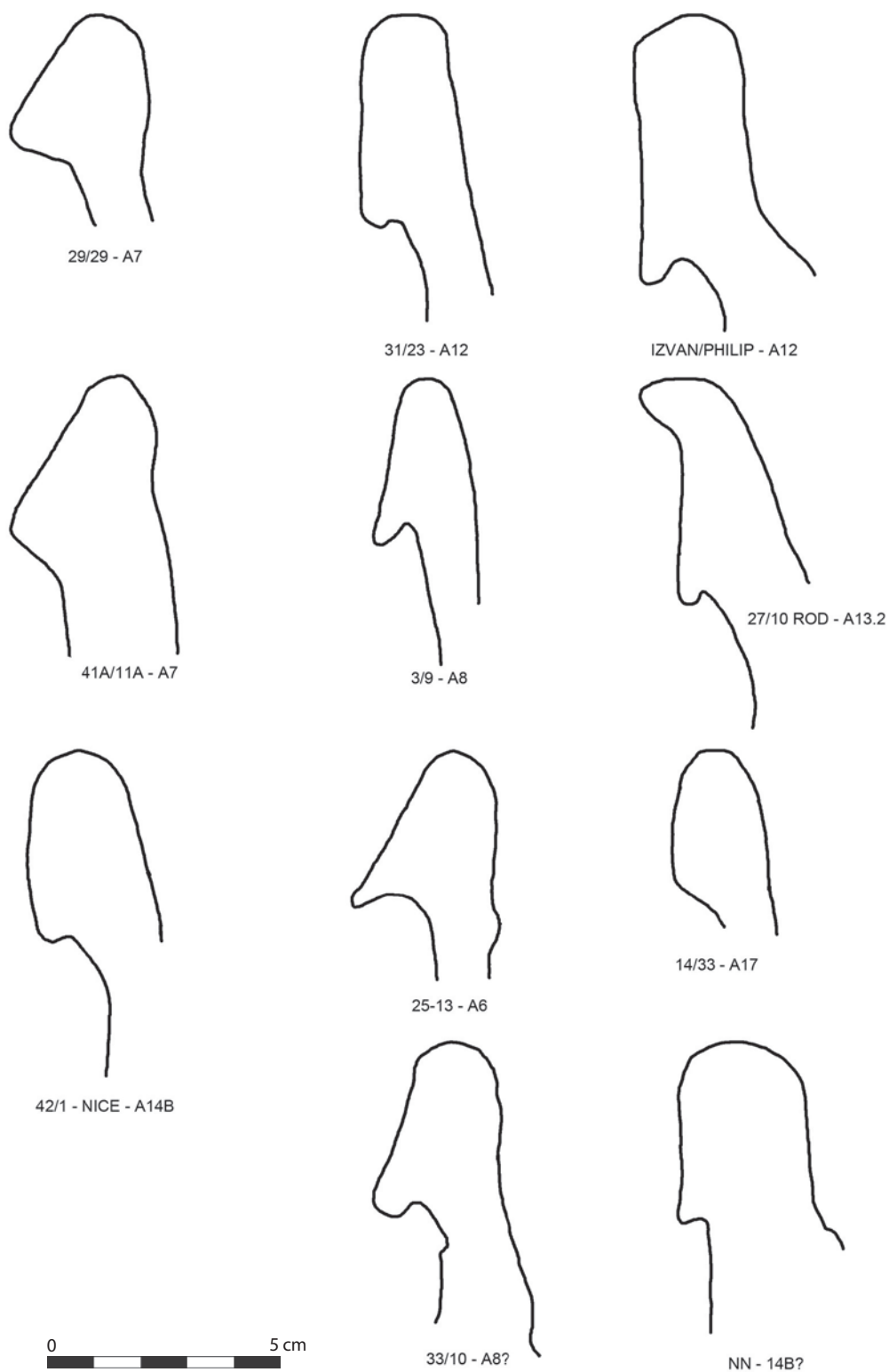
Slika 16. Karta s antičkim lokalitetima na užem području Neretve, T1 – Dobruška glavica, T2 – ostatci amfora u Neretvi u Kominu, T3 – zadiivi u Neretvi izvan Komina, T4 – lokalitet na Vlaki, T5 – Doljani, Dubine, T6 – Vid (Narona), T7 – Desilo, Hutovo blato, T8 – istraživanje 2018./2019.)

Figure 16. Map with Roman antiquity sites in the vicinity of the River Neretva (T1 – Dobruška glavica, T2 – amphora remains on Neretva riverbed in Komin, T3 – Spot with potential finds on Neretva riverbed outside Komin, T4 – Vlaka site, T5 – Doljani, Dubine, T6 – Vid (Narona), T7 – Desilo, Hutovo blato, T8 – 2018/2019 excavations)

priredio / prepared by: D. Taras; prema / according to: H. Manenica 2012; S. Vasilj 2012; V. Zmaić, I. Miholjek 2013

procesi koji se odvijaju u Neretvi drukčiji od procesa koji utječu na podvodne lokalitete u moru. Stoga mogući lokalitet ne možemo sa sigurnošću smjestiti uzvodno na neko određeno mjesto. Sve navedeno upućuje na potrebu sustavnog rekonosciranja Neretve u njezinu ravnom, prvobitnom toku koji možemo pratiti barem do Krvavca.

affecting underwater sites on the seabed. For this reason, we cannot positively place the possible site to a particular place up the river from Komin. All the above suggests that systematic survey of the straight section of the Neretva's original course – stretching at least to Krvavac – should be undertaken.

Slika 17. Oblici oboda amfora iz Neretve
 Figure 17. Rim shapes of amphorae from the Neretva

prema / according to: J. Horvat 1997; crtež / drawing: D. Taras

KATALOG

Kratice:

d = dužina
 d. o. = debljina oboda
 d. r. = dimenzije ručke
 d. s. = debljina stijenke
 PBR = privremeni inventarni broj
 p. = promjer dna
 p. n. = promjer noge
 p. o. = promjer oboda
 p. r. = promjer ručke
 p. t. = promjer trbuha
 š. = širina
 v. = visina

Oblici oboda prema J. Horvat 1997 (Sl. 17)

Amfore

1. PBR 3/9, v. = 11 cm, p. o. = 16 cm, tip: Lamboglia 2, obod: A8
 Ulomak manjeg dijela vrata s čitavim sačuvanim obodom i manjim dijelom ručke. Obod je okomit, pri dnu uvučen prema gore (prevjesni).

2. PBR 4/30, v. = 56 cm, p. t. = 34 cm, tip: Lamboglia 2
 Donji dio amfore, sačuvan do visine vrata i ručki. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika. Noga nije sačuvana.

3. PBR 19/31, v. = 55,5 cm, p. t. = 34,5 cm, tip: Lamboglia 2
 Donji dio amfore, sačuvan do visine vrata i ručki. Trbuh je jajolikog oblika. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Noga je kratka i zašiljena.

4. PBR 25/13, v. = 13,5 cm, š. = 15, tip: Lamboglia 2, obod: A6
 Ulomak manjeg dijela vrata sa sačuvanim dijelom oboda. Obod je zakošen nadolje i prema van, pri dnu uvučen prema gore (prevjesni).

5. PBR 29/29, v. = 77,5 cm, p. t. = 37, d. r. = 4,6 × 3,1 cm, tip: Lamboglia 2, obod: A7
 Gotovo cjelovito sačuvana amfora, nedostaje veći dio oboda. Obod je zakošen nadolje i prema van. Ručke su gotovo okomite i elipsastog presjeka, započinju ispod oboda i završavaju na ramenu. Vrat je blago konusan. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika, a šiljasta noga djelomično je sačuvana.

6. PBR 31/23, v. = 61 cm, š. = 33 cm, p. o. = 14,6 cm, d. r. = 3,9 × 3,6 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A, obod: A12
 Sačuvana gornja polovica amfore. Obod je okomit, pri dnu uvučen prema gore (blago prevjesan). Ručke su gotovo okomite i oblog presjeka, započinju ispod oboda i završavaju na ramenu. Vrat je cilindričan, pri dnu se širi u koso rame. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Trbuh je sačuvan u gornjoj trećini, vjerojatno jajolikog oblika.

CATALOGUE

Abbreviations:

TIN = Temporary Inventory Number

Rim types according to J. Horvat 1997 (Fig. 17)

Amphorae

1. TIN 3/9, height = 11 cm, rim diameter = 16 cm, type: Lamboglia 2, rim: A8
 Small fragment of neck with complete rim and small part of handle. The rim is vertical, inverted upwards, protruding.

2. TIN 4/30, height = 56 cm, belly diameter = 34 cm, type: Lamboglia 2
 Lower part of amphora, with neck preserved up to handles. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Egg-shaped belly. Foot not preserved.

3. TIN 19/31, height = 55.5 cm, belly diameter = 34.5 cm, type: Lamboglia 2
 Lower part of amphora, with neck preserved up to handles. Egg-shaped belly. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Foot short and pointed.

4. TIN 25/13, height = 13.5 cm, width = 15, type: Lamboglia 2, rim: A6
 Small Fragment of neck with preserved part of rim. Rim slanting downwards and outwards, inverted upwards at bottom (protruding).

5. TIN 29/29, height = 77.5 cm, belly diameter = 37, handle size = 4.6×3.1 cm, type: Lamboglia 2, rim: A7
 Almost completely preserved amphora; large part of rim missing. Rim slanting downwards and outwards. Oval-sectioned handles almost vertical, beginning underneath rim and descending to shoulder. Slightly conical neck. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Egg-shaped belly. Pointed foot partially preserved.

6. TIN 31/23, height = 61 cm, width = 33 cm, rim diameter = 14.6 cm, handle size = 3.9×3.6 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A, rim: A12
 Upper half of amphora preserved. Vertical rim inverted upwards at bottom (slightly protruding). Round-section handles almost vertical, beginning underneath rim and descending to shoulder. Cylindrical neck, widening into slanting shoulder at bottom. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Upper third of belly preserved (probably egg-shaped).

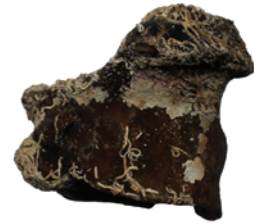
1

2

3

4

5

6

7. PBR 33/10, v. = 11,5 cm, p. o. = 15,5 cm, d. r. = 4,9 × 3,7 cm, tip: Lamboglia 2, obod: A8

Ulomak manjeg dijela vrata sa sačuvanim dijelom oboda. Obod je zakošen nadolje i prema van, pri dnu je uvučen prema gore (prevjesni).

8. PBR 42/1, v. = 77,5 cm, p. t. = 38 cm, p. o. = 15,7 cm, d. r. = 4,3 × 3,3 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A, obod: A14B

Gotovo cjelovito sačuvana amfora, nedostaje dno s nogom. Obod je zadebljan i okomit, označen pečatom u kartuši, naopako. Tekst pečata dobro je sačuvan: *NICEP*. Ručke su gotovo okomite i elipsastog presjeka, započinju ispod oboda i završavaju na ramenu. Vrat je blago konusan. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Trbuh je jajastog oblika, a šiljasta noga djelomično je sačuvana.

9. PBR IZVAN ZONE, v. = 24 cm, p. o. = 18,3 cm, d. r. = 5,2 × 3,6 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A, obod: A12

Ulomak vrata sa sačuvanim obodom i dijelom ručki. Obod je zadebljan, zakošen prema dolje i unutra, s donje strane udubljen (prevjesan). Po sredini oboda nalazi se kartuša s pečatom. Tekst pečata dobro je sačuvan: *PHILIP*. Ručke započinju ispod oboda i sačuvane su do polovice visine, odnosno samo početak (druga ručka). Okomite su i elipsastog presjeka. Sačuvani dio vrata je cilindričan. Amfora je nađena nedaleko od zone istraživanja, zahvaljujući informaciji lokalnog stanovništva.

10. PBR 76/BB, NEMA MJERA, tip: Lamboglia 2

Donji dio amfore sačuvan do visine vrata i ručki. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen. Trbuh je jajastog oblika. Noga nije sačuvana.

11. PBR 41a/11a, v. = 62 cm, š. = 34,5 cm, p. o. = 17 cm, d. r. = 4,3 × 3,4 cm, tip: Lamboglia 2, obod: A7

Sačuvan ulomak gornjeg dijela amfore, nedostaje veći dio trbuha s dnom. Obod je zakošen prema dolje i prema van, blago uvučen s donje strane (blago prevjesan). Vrat je blago konusan od sredine prema dolje. Ručke započinju ispod oboda i završavaju na kosom ramenu. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen.

12. PBR 69/4, v. = 45 cm, š. = 33 cm, tip: Lamboglia 2

Sačuvan ulomak amfore s dijelom trbuha i vrata. Vrat je u sačuvanom (donjem) dijelu cilindričan. Baza ručke ukazuje na presjek elipsastog oblika. Prijelaz između ramena i trbuha oštro je naglašen.

13. PBR 14/33, v. = 19,5 cm, p. o. = 15,7 cm, d. r. = 3,6 × 2,4 cm, tip: Dressel 6A, obod: A17

Ulomak vrata sa sačuvanim većim dijelom oboda i ručkama u gornjoj trećini visine. Obod je zadebljan. Ručke započinju ispod oboda. Sačuvan dio vrata je cilindričan.

14. PBR 30/7, v. = 79 cm, p. t. = 35 cm, d. r. = 4,4 × 3,1 cm, tip: Dressel 6A

Gotovo cjelovito sačuvana amfora, nedostaje dio vrata i obod s jednom ručkom te kraj zašiljene noge. Vrat je blago konusan. Ručka započinje ispod oboda i završava na kosom ramenu. Prijelaz između ramena i trbuha blago je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika.

7. TIN 33/10, height = 11.5 cm, rim diameter = 15.5 cm, handle size = 4.9×3.7 cm, type: Lamboglia 2, rim: A8

Small fragment of neck with preserved part of rim. Rim slanting downwards and outwards, inverted upwards at bottom (protruding).

8. TIN 42/1, height = 77.5 cm, belly diameter = 38 cm, rim diameter = 15.7 cm, handle size = 4.3×3.3 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A, rim: A14B

Almost completely preserved amphora, part with foot missing. Rim thickened and vertical, with inverted stamp in cartouche. Text on stamp well-preserved: *NICEP*. Oval-sectioned handles almost vertical, beginning underneath rim and descending to shoulder. Slightly conical neck. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Egg-shaped belly. Pointed foot partially preserved.

9. TIN OUTSIDE THE ZONE, height = 24 cm, rim diameter = 18.3 cm, handle size = 5.2×3.6 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A, rim: A12

Fragment of neck with rim and part of handles. Rim thickened, slanting downwards and inwards, recessed on the lower side (protruding). Cartouche with stamp in center of rim. Text on stamp well-preserved: *PHILIP*. Vertical, oval-sectioned handles beginning underneath rim; half of one and only beginning of the other preserved. Cylindrical part of neck preserved. The amphora was found in the vicinity of the excavation zone, owing to the information provided by the locals.

10. TIN 76/BB, NO DIMENSIONS, type: Lamboglia 2

Lower part of amphora, with neck preserved up to handles. Transition between shoulder and belly sharply pronounced. Egg-shaped belly. Foot not preserved.

11. TIN 41a/11a, height = 62 cm, width = 34.5 cm, rim diameter = 17 cm, handle size = 4.3×3.4 cm, type: Lamboglia 2, rim: A7

Fragment of upper part of amphora; large part of belly with base missing. Rim slanting downwards and outwards, slightly inverted on the lower side (slightly protruding). Slightly conical neck from center downwards. Handles beginning underneath rim and descending to slanting shoulder. Transition between shoulder and belly sharply pronounced.

12. TIN 69/4, height = 45cm, width = 33cm, type: Lamboglia 2

Fragment of amphora with part of belly and neck. Cylindrical (lower) part of neck preserved. Root of handle indicating oval section. Transition between shoulder and belly sharply pronounced.

13. TIN 14/33, height = 19.5 cm, rim diameter = 15.7 cm, handle size = 3.6×2.4 cm, type: Dressel 6A, rim: A17

Fragment of neck with large part of rim and upper third of handles preserved. Rim thickened. Handles beginning underneath rim. Cylindrical part of neck preserved.

14. TIN 30/7, height = 79 cm, belly diameter = 35 cm, handle size = 4.4×3.1 cm, type: Dressel 6A

Almost completely preserved amphora; part of neck, rim with one handle and end of pointed foot missing. Slightly conical neck. Handle beginning underneath rim and descending to slanting shoulder. Transition between shoulder and belly slightly pronounced. Egg-shaped belly.

7

8

9

10

11

12

13

14

15. PBR 48b/25b, v. = 69 cm, š. = 38, tip: Dressel 6A

Sačuvan ulomak donje polovice amfore, nedostaje gornji dio trbuha s vratom, ručkama i obodom. Trbuh je blago vrećastog oblika. Noga je duga i zašiljena, sačuvana u cijelosti.

16. PBR ?, v. = 86 cm, p. t. = 36,5 cm, p. o. = 15,7 cm, d. r. = 4,3 × 3,3 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A, obod: 14B

Gotovo cjelovito sačuvana amfora, nedostaje dno s nogom. Obod je zadebljan, zakošen prema dolje i prema unutra. Vrat je blago konusan. Ručke započinju ispod oboda, okomite su i elipsastog presjeka, a završavaju na kosom ramenu. Prijelaz između ramena i trbuha veoma je blago naglašen, gotovo nevidljiv. Trbuh je vrećastog oblika.

17. PBR 2/26, v. = 54 cm, p. t. = 36,5 cm, d. r. = 4,9 × 3 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Ulomak donjeg dijela amfore, nedostaje cijeli vrat s obodom i ručkama te veći dio zašiljene noge. Baze ručki elipsastog su presjeka. Rame je koso. Prijelaz između ramena i trbuha blago je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika.

18. PBR 16/14, v. = 54 cm, p. t. = 35 cm, d. r. = 4,4 × 2,8 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Ulomak donjeg dijela amfore, nedostaje veći dio vrata s obodom i ručkama te dno sa zašiljenom nogom. Baze ručki elipsastog su presjeka. Rame je koso. Prijelaz između ramena i trbuha blago je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika.

19. PBR 76/BB, v. = 57,5 cm, p. t. = 38,5 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Ulomak donjeg dijela amfore, nedostaje vrat s obodom i ručkama te veći dio zašiljene noge. Baza ručke elipsastog je presjeka. Rame je koso. Prijelaz između ramena i trbuha blago je naglašen. Trbuh je jajolikog oblika.

20. PBR 76/40, p. = 8,4 cm, d. s. = 1,6 cm, tip: čep amfore
Čep amfore od preklesanog ulomka trbuha amfore.**21.** PBR 59/3, v. = 15 cm, š. = 21,5 cm, p. o. = 14,8 cm, d. r. = 4,2 × 2,5 cm, tip: Africana I

Ulomak gornjeg dijela amfore, nedostaje čitavo tijelo. Obod je zadebljan i zaobljen. Vrat je kratak i cilindričan. Ručke su kratke, zaobljene i elipsastog presjeka. Zapčinju ispod oboda i završavaju na kosom ramenu.

22. PBR 87, v. = 5,8 cm, p. o. = 15,7 cm, tip: Africana IIIC

Ulomak manjeg dijela vrata s cjelovitim obodom amfore. Obod je širok i blago ljevkast s unutrašnje strane, a okomit s vanjske. Sačuvani manji dio vrata je konusan, sužava se prema dolje.

23. PBR 78/15, v. = 17 cm, š. = 10 cm, p. n. = 4 cm, tip: nepoznat
Ulomak dna sa šupljom nogom koja je pri dnu bikonična.**24.** PBR 67/19, v. = 13 cm, š. = 14,5 cm, p. n. = 3,3 cm, tip: nepoznat

Ulomak dna sa sačuvanim manjim dijelom trbuha i dnom s nogom. Noga je kratka i cilindrična.

15. TIN 48b/25b, height = 69 cm, width = 38, type: Dressel 6A

Fragment of lower half of amphora; upper part of belly with neck, handles and rim missing. Belly slightly bag-shaped. Long pointed foot completely preserved.

16. TIN ?, height = 86 cm, belly diameter = 36.5 cm, rim diameter = 15.7 cm, handle size = 4.3×3.3 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A, rim: 14B

Almost completely preserved amphora; base with foot missing. Rim thickened, slanting downwards and inwards. Slightly conical neck. Vertical oval-sectioned handles beginning underneath rim, descending to slanting shoulder. Very slight, almost invisible transition between shoulder and belly. Bag-shaped belly.

17. TIN 2/26, height = 54 cm, belly diameter = 36.5 cm, handle size = 4.9×3 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Fragment of lower part of amphora; whole neck with rim and handles and large part of pointed foot missing. Oval-sectioned roots of handles. Slanting shoulder. Transition between shoulder and belly slightly pronounced. Egg-shaped belly.

18. TIN 16/14, height = 54 cm, belly diameter = 35 cm, handle size = 4.4×2.8 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Fragment of lower part of amphora; large part of neck with rim and handles and base with pointed foot missing. Oval-sectioned roots of handles. Slanting shoulder. Transition between shoulder and belly slightly pronounced. Egg-shaped belly.

19. TIN 76/BB, height = 57.5 cm, belly diameter = 38.5 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A

Fragment of lower part of amphora; neck with rim and handles and large part of pointed foot missing. Oval-sectioned root of handle. Slanting shoulder. Transition between shoulder and belly slightly pronounced. Egg-shaped belly.

20. TIN 76/40, base diameter = 8.4 cm, wall thickness = 1.6 cm, type: amphora lid

Amphora lid made from altered belly fragment.

21. TIN 59/3, height = 15 cm, width = 21.5 cm, rim diameter = 14.8 cm, handle size = 4.2 × 2.5 cm, type: Africana I

Fragment of upper part of amphora; whole body missing. Rim thickened and rounded. Neck short and cylindrical. Oval-sectioned handles short and rounded, beginning underneath rim and descending on slanting shoulder.

22. TIN 87, height = 5.8 cm, rim diameter = 15.7 cm, type: Africana IIIC

Small neck fragment with complete rim. Rim wide and slightly funnel-shaped on the inside and vertical on the outside. Small conical, tapering part of neck preserved.

23. TIN 78/15, height = 17 cm, width = 10 cm, foot diameter = 4 cm, type: unknown

Fragment of base with hollow foot biconical at bottom.

24. TIN 67/19, height = 13 cm, width = 14.5 cm, foot diameter = 3.3 cm, type: unknown

Fragment of base with small part of belly and foot preserved. Foot short and cylindrical.

15

16

17

20

18

19

23

21

22

24

25. PBR FB/BB, v. = 16,5 cm, š. = 14,5 cm, d. r. = 4 × 1,9 cm, tip: Forlimpopoli

Ulomak gornjeg dijela amfore sa sačuvanim većim dijelom vrata, ručkom i manjim dijelom ramena. Obod nedostaje u cijelosti. Vrat je cilindričan. Ručka je trakasta i okomita, započinje na vratu i završava na kosom ramenu.

26. PBR 38/22, d = 14,5 cm, š. = 14,5, d. s. = 0,9 cm, tip: Late Roman 2? Ulomak tijela amfore. Na dijelu tijela je vidljivo gusto narebrenje.

27. PBR/ROD, v. = 78,1 cm, p. o. = 10,7 cm, tip: Lamboglia 2 / Dressel 6A, obod: A13.2

Ulomak vrata s cjelovitim obodom amfore. Obod je u gornjem dijelu ljevkast pa prelazi u okomiti oblik. Ispod ljevkastog dijela oboda nalazi se pečat *ROD* s prikazom amfore ili kantarosa. Sačuvan je manji dio vrata s početkom jedne ručke.

Ostali keramički nalazi – antika

28. PBR 6/41, v. = 8,5 cm, š. = 24 cm, p. r. = 4 cm, tip: gruba egejska keramika

Ulomak tave sa sačuvanom ručkom, dijelom tijela i oboda. Ručka je kratka, izlazi iz oboda ukoso prema gore, tordiranog je oblika i šuplja. Obod je nenaglašen.

29. PBR ECW, v. = 8 cm, š. = 14 cm, d. s. = 0,65 – 0,7 cm, tip: gruba egejska keramika

Ulomak lonca sa sačuvanim dijelom oboda, jednom ručkom i dijelom tijela. Obod je zakošen nagore i prema van. Ručka je kratka, trakasta i zaobljena. Tijelo je narebreno.

30. PBR 39/24, d = 44,5 cm, š. = 38 cm, d. s. = 2,3 cm, 6 cm, tip: tegula Ulomak tegule sa sačuvanim dijelom jednog ruba. Tegula je označena pečatom u kartuši: *TIO PANS...*

31. PBR 74/36, d. = 40 cm, š. = 35,5 cm, d. s. = 2,8 cm, 6,5 cm, tip: tegula

Ulomak tegule sa sačuvanim dijelom jednog ruba.

32. PBR 21/12, v. = 3,9 cm, p. o. = 17 cm, p. n. = 6,2 cm, d. s. = 0,7 cm, d. o. = 0,5 cm, tip: *Conspectus 1 / Lamboglia 5/7*

Gotovo cjelovito sačuvani sigilatni tanjur na prstenastoj nozi. Obod je nenaglašen. Dno tanjura je ravno, a prstenasta noga zakošena nadolje i prema van. S vanjske je strane crni premaz bolje sačuvan, dok je s unutarnje vidljiv samo na dijelu oboda. S vanjske strane dna vidljivi su i kružni tragovi kola (koncentrične kružnice oko noge).

33. PBR ST/BB, v. = 8 cm, š. = 9 cm, d. o. = 0,9 cm, tip: nepoznat

Ulomak tanjura na plitkoj prstenastoj nozi, sačuvan u punoj visini. Obod je nenaglašen, a bočna stijenka izvijena. Dno je blago udubljeno.

34. PBR V/BB, v. = 9,5 cm, š. = 10,5 cm, d. r. = 2,5 × 1 cm, d. s. = 0,3 cm, tip: nepoznat

Ulomak manjeg vrča ili lončića sa sačuvanim dijelom oboda, ručkom i dijelom tijela. Obod je ljevkast. Ručka je trakasta, blago brazdana i zaobljena. Počinje na donjoj strani oboda i završava na tijelu.

25. TIN FB/BB, height = 16.5 cm, width = 14.5 cm, handle size = 4×1.9 cm, type: Forlimpopoli

Fragment of upper part of amphora; large part of neck, handle and small part of shoulder preserved. Whole rim missing. Cylindrical neck. Vertical strap-handle beginning on neck and descending to slanting shoulder.

26. TIN 38/22, length = 14.5 cm, width = 14.5, wall thickness = 0.9 cm, type: Late Roman 2?

Fragment of amphora body. Part of body densely ribbed.

27. TIN/ROD, height = 78.1 cm, rim diameter = 10.7 cm, type: Lamboglia 2 / Dressel 6A, rim: A13.2

Fragment of amphora neck with complete rim. Rim funnel-shaped in upper part and vertical in lower part. *ROD* stamp with contours of amphora or kantharos underneath rim's funnel-shaped part. Small part of neck and root of one handle preserved.

Other ceramic finds – antiquity

28. TIN 6/41, height = 8.5 cm, width = 24 cm, handle diameter = 4 cm, type: coarse Aegean pottery

Fragment of pan; handle, part of body and rim preserved. Short, spirally-twisted, hollow handle protruding from rim slantingly upwards. Rim unpronounced.

29. TIN ECW, height = 8 cm, width = 14 cm, wall thickness = 0.65–0.7 cm, type: coarse Aegean pottery

Fragment of pot; part of rim, a handle and part of body preserved. Rim slanting upwards and outwards. Short, rounded strap-handle. Ribbed body.

30. TIN 39/24, length = 44.5 cm, width = 38 cm, wall thickness = 2.3 cm, 6 cm, type: roof tile (tegula)

Fragment of tegula; part of one edge preserved. Stamp *TIO PANS...* in cartouche.

31. TIN 74/36, length = 40 cm, width = 35.5 cm, wall thickness = 2.8 cm, 6.5 cm, type: roof tile (tegula)

Fragment of tegula; part of one edge preserved

32. TIN 21/12, height = 3.9 cm, rim diameter = 17 cm, foot diameter = 6.2 cm, wall thickness = 0.7 cm, rim thickness = 0.5 cm, type: *Conspectus 1 / Lamboglia 5/7*

Almost completely preserved sigillata plate on ring-foot. Rim unpronounced. Flat base. Ring-foot slanting downwards and outwards. Black gloss better preserved on the outside and visible only on part of rim on the inside. Circular traces of potter's wheel (concentric circles around foot) visible on the outside.

33. TIN ST/BB, height = 8 cm, width = 9 cm, rim thickness = 0.9 cm, type: unknown

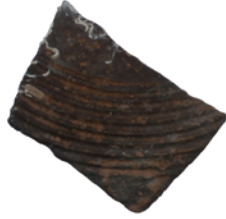
Fragment of plate on shallow ring-foot; full height preserved. Rim unpronounced, side wall bent. Base slightly recessed.

34. TIN V/BB, height = 9.5 cm, width = 10.5 cm, handle size = 2.5×1 cm, wall thickness = 0.3 cm, type: unknown

Fragment of small jug or cup; part of rim, a handle and part of body preserved. Rim funnel-shaped. Slightly furrowed, rounded strap-handle beginning on lower side of rim and descending to body.

25

26

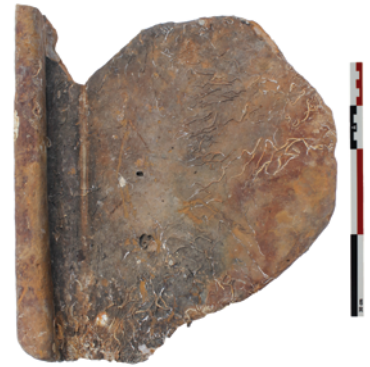
27

28

29

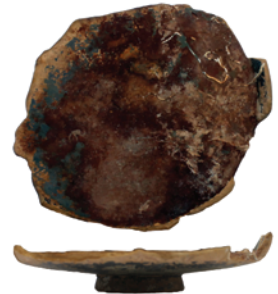
31

30

34

32

33

Izvori / Sources

- Polybius, *Histories*, https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Polybius/2*.html (pristupljeno 22. rujna 2020.)
- Pseudo Scylax, *Periplus*, <https://topostext.org/work/102> (pristupljeno 22. rujna 2020.)
- Strabo, *Geography*, https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Strabo/7E*.html (pristupljeno 22. rujna 2020.)

Literatura / Bibliography

- Bonifay, M. 2004 – *Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique*, BAR International series 1301, Oxford.
- Brecciaroli Taborelli, L. 1988 – *La ceramica a vernice nera da Eporadia (Ivrea): contributo per la storia della romanizzazione nella Transpadana occidentale*, Orco Anthropologica 6, Torino.
- Brecciaroli Taborelli, L. 1997 – Jesi (Ancona). L'officina ceramica di Aesis, III secolo a.C. – I secolo d.C., *Notizie degli scavi di antichità* 7 (1996–97), Roma, 5–277.
- Cambi, N. 1989 – Anfore Romane in Dalmazia, u: *Amphores romaines et histoire économique. Dix ans de recherches. Actes du colloque de Sienne (22–24 mai 1986)*, Lenoir, M., Manacorda, D., Panella, C. (ur.), Rome, 311–337.
- Etlinger, E. et al. 1990 – *Conspectus formarum terrae sigillatae italico modo confectae*, Materialien zur Römisch-Germanischen Keramik 10, Bonn, 1990.
- Fortis, A. 2004 – *Put po Dalmaciji*, Split.
- Horvat, J. 1997 – *Sermin: prazgodovinska in zgodnjerska nasebina v severozahodni Istri*, Ljubljana.
- Horvat, J., Bavdek, A. 2009 – *Okra: vrata med Sredozemljem in Srednjo Evropo*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 17, Ljubljana.
- Istenić, J. 2000 – Aegean cooking ware in the eastern Adriatic, *Rei Cretariae Romanae Fautores* 36, Abingdon, 341–348.
- Juras, I., Jurković Pešić, F. 2016 – Tegule s pečatom iz antičke zbirke Arheološkog muzeja Zadar, *Diadora* 30, Zadar, 31–75.
- Jurišić, M. 2000 – *Ancient Shipwrecks of the Adriatic. Maritime transport during the first and second centuries AD*, BAR International Series 828, Oxford.
- Karagiorgou, O. 2001 – LR2: a Container for the Military annona on the Danubian border?, u: *Economy and Exchange in the East Mediterranean during Late Antiquity. Proceedings of a Conference at Somerville College, Oxford, 29th May, 1999*, Kingsley, S., Decker, M. (ur.), Oxford, 129–166.
- Konestra, A. 2016 – *Italska terra sigillata i keramika tankih stijenki na području sjeverne liburnije: tipologija, kronologija i distribucija*, Disertacija, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar.
- Lamboglia, N. 1952 – Per una classificazione preliminare della ceramica Campana, u: *Atti del I Congresso Internazionale di Studi Liguri: Monaco-Bordighera-Genova, 10–17 aprile 1950*, Bordighera, 140–206.
- Lindhagen, A. 2016 – Naronia in Dalmatia – the Rise and Fall of a "Gateway Settlement", u: *Ancient Ports: The geography of connections: Proceedings of an International Conference at the Department of Archaeology and Ancient History, Uppsala University, 23–25 September 2010*, Höghammar, K., Alroth, B., Lindhagen, A. (ur.), Uppsala, 225–253.
- Manenica, H. 2012 – Antički fluvijalni lokaliteti u dolini Neretve, *Histria antiqua* 21, Pula, 279–291.
- Miletić Čakširan, I. 2019 – *Tipološko kronološka klasifikacija rimske keramike iz Siscije*, Disertacija (neobjavljeno), Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- Olmer, F. 2003 – *Les amphores de Bibracte 2: le commerce du vin chez les Eduens d'après les timbres d'amphores*, Collection „Bibracte“ 7, Glux-en-Glenne.
- Orlić, M. 1986 – *Antički brod kod otoka Ilovika*, Zagreb.
- Pedišić, I., Podrug, E., 2008 – Antički opekarski pečati iz fundusa Muzeja grada Šibenika, *Opuscula archaeologica* 31 (2007), Zagreb, 81–141.
- Pierri, D. 2005 – *Le commerce du vin oriental à l'époque byzantine (IVe-VII s. ap. J.-C.)*, Bibliothèque archéologique et historique 174, Beyrouth.
- Romanović, D., Gluščević, S. 2015 – Amfore ravnog dna iz slojeva antičke luke u Zatonu kraj Zadra, *Diadora* 28 (2014), Zadar, 141–190.
- Schindler Kaudelka, E. 2012 – La ceramica a pareti sottili del Magdalensberg 1975–1998–2011, u: *Emona med Akvilejo in Panonijo*, Lazar, I., Županek, B. (ur.), Koper, 323–366.
- Starac, A. 2006 – Promet amforama prema nalazima u rovinjskome podmorju, *Histria archaeologica* 37, Pula, 85–116.
- Starac, A. 2007 – A deposit of roman amphorae in Pula (Croatia). A preliminary report, *Rei Cretariae Romanae Fautorum* 40, Bonn, 1–9.
- Starac, A. 2014 – Urban Identity of Pula and Roman Pottery from St. Theodore's Quarter 2005, *Rei Cretariae Romanae Fautorum* 43, Bonn, 175–182.
- Šimić-Kanaet, Z. 2010 – *Tilurium II. Keramika 1997. – 2006.*, Zagreb.
- Taras, D. 2015 – Gruba egejska keramika iz slojeva antičke luke u Zatonu, *Diadora* 28 (2014), Zadar, 191–218.
- Topić, M. 2002 – Stolno posuđe i glinene svjetiljke iz augusteuma Narone, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 95, Split, 183–344.
- Vasilj, S. 2012 – Arheološki lokalitet Doljani-Dubine u općini Čapljina, Bosna i Hercegovina. Prilog istraživanju donjeg toka rijeke Neretve, *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine* 41, Sarajevo, 113–134.
- Vrsalović, D. 1979 – *Arheološka istraživanja u podmorju istočnog Jadrana*, Disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- Zmaić, V., Miholjek, I. 2013 – Podvodno arheološko istraživanje lokaliteta Desilo – Hutovo Blato, *Portal* 4, Zagreb, 171–186.